

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΗ 5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2021**

Συντονίστρια: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
Υπεύθυνος καθηγητής: ΜΙΑΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής **ομάδας των Ιαπώνων**, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

Το **κόμμα του Γ. Θεοτόκη** – στις αρχές του 20^{ου} αιώνα - ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο αντιβενιζελικά κόμματα [το ραλλικό και το Εθνικό κόμμα] και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

Στα μέσα του 1910 οι Κοινωνιολόγοι ίδρυσαν το **Λαϊκό Κόμμα**, με αρχηγό τον **Αλέξανδρο Παπαναστασίου**. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και η επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης. Στις δεύτερες εκλογές του 1910 εξελέγησαν 7 υποψήφιοι του κόμματος, οι οποίοι παρείχαν κριτική υποστήριξη στους Φιλελευθέρους.

ΘΕΜΑ Α2

- 1 – ε
- 2 – β
- 3 – δ
- 4 – γ
- 5 – η
- 6 – α
- 7 – στ
- 8 – κ
- 9 – ζ
- 10 – θ

ΘΕΜΑ Β1

α. Και κατά την περίοδο αυτή [1923-1928] , βασικός προγραμματικός στόχος των Φιλελευθέρων ήταν, όπως και κατά το παρελθόν, ο εκσυγχρονισμός της χώρας, σύμφωνα με ευρωπαϊκά πρότυπα. Στηρίγματα των Φιλελευθέρων ήταν οι αστοί επιχειρηματίες (οι οποίοι αναζητούσαν συνθήκες σταθερότητας, σύγχρονους και αποτελεσματικούς θεσμούς), οι πρόσφυγες και οι αγρότες στους οποίους είχε παραχωρηθεί γη.

β. Σημαντική πολιτική τομή της περιόδου είναι η ψήφιση νέου συντάγματος, διαδικασία που ξεκίνησε το 1924 και ολοκληρώθηκε μόλις το 1927, με το οποίο εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της αβασιλευτής δημοκρατίας. Στη θέση του βασιλιά τοποθετήθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που τον εξέλεγε η Βουλή και η Γερουσία, η οποία αποτελούσε νέο, δεύτερο νομοθετικό σώμα.

ΘΕΜΑ Β2

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και
2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ

Μέχρι το 1915 Βενιζέλος και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος δεν ήρθαν σε σύγκρουση. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης αναγνώριζαν στον βασιλιά το δικαίωμα να επιβάλλει τη δική του άποψη για την εξωτερική πολιτική, παραβλέποντας ότι κάτι τέτοιο ήταν αντισυνταγματικό. Αυτό ενίσχυσε τους εχθρούς της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, προ πάντων έναν κύκλο αντιδημοκρατικών αξιωματούχων

α] Με αφορμή τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο. Την αναγκαιότητα συμμετοχής της Ελλάδας στον α΄ παγκόσμιο υπογραμμίζει και ο Μαυρογορδάτος στο απόσπασμα από το έργο του «Η Ελλάδα στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο: η ανάγκη συμμάχων» [δευτερογενής πηγή]. Η έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου διαμόρφωνε άριστες

προϋποθέσεις για την Ελλάδα, προκρίμενου να ενσωματώσει τους αλύτρωτους ελληνικούς πληθυσμούς οι οποίοι μάλιστα, ειδικά στην Τουρκία, απειλούνται με εξαφάνιση. Στα ίδια πλαίσια διακυβευόνταν και κεκτημένα της χώρας, όπως τα κέρδη των Βαλκανικών Πολέμων, αφού υπήρχε ο κίνδυνος να μη γίνουν τελικά σεβαστά. Οι Φιλελεύθεροι τάσσονταν υπέρ της συμμετοχής στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ, επειδή προσδοκούσαν ότι με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα είχε εδαφικά οφέλη. Ο βασιλιάς και το Γενικό Επιτελείο είχαν διαφορετική εκτίμηση. Θεωρούσαν ανεύθνη τη θέση των Φιλελευθέρων, εκτιμώντας ότι η έκβαση του πολέμου ήταν αβέβαιη και θα μπορούσαν να νικήσουν οι Κεντρικές δυνάμεις.

Δεδομένης της κυριαρχίας της Αγγλίας στην ανατολική Μεσόγειο, και παρά τους δεσμούς του με τη Γερμανία, ο Κωνσταντίνος δεν μπορούσε να ζητήσει συμμετοχή στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων, γι' αυτό έλαβε θέση υπέρ της ουδετερότητας της Ελλάδας. Την άποψη αυτή την οποία πρέσβευε και ο πρωθυπουργός Θεοτόκης, ο Μαυρογορδάτος τη θεωρεί λανθασμένη, όπως και την περίπτωση συμπαράταξης της χώρας με τις Κεντρικές Δυνάμεις με τις οποίες είχαν ήδη συμπαραταχθεί παραδοσιακοί εχθροί της Ελλάδας με συμφέροντα τελείως αντίθετα με τα ελληνικά. Άλλος ένας ανασταλτικός παράγοντας ήταν η προοπτική αντιπαράθεσης της Ελλάδας με τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις της Μεσογείου, την Αγγλία και τη Γαλλία. Πράγματι αν η Ελλάδα συμμαχούσε με τη Γερμανία έθετε σε κίνδυνο τις παράλιες πόλεις και την Αθήνα αλλά και συνολικά τον εμπορικό της στόλο. Στην πραγματικότητα ο ελληνικός λαός θα κινδύνευε με αφανισμό, σε περίπτωση ναυτικού αποκλεισμού από τους στόλους της Αντάντ. Έτσι, σύμφωνα με το παράθεμα οι γερμανόφιλοι και οι αντιβενιζελικοί, αναγκαστικά, οδηγήθηκαν στη λύση της ουδετερότητας της Ελλάδας. Η εμμονή του Κωνσταντίνου στη θέση αυτή, τον οδήγησε να δράσει με τρόπο που υπέσκαπτε τα θεμέλια του πολιτικού συστήματος. Ο βασιλιάς ανέπτυξε μυστική διπλωματία εν αγνοία της κυβέρνησης, καταφεύγοντας ακόμη και σε παράνομα μέσα (π.χ. παράδοση απόρρητων διπλωματικών εγγράφων στους Γερμανούς).

β] Το 1915 ο βασιλιάς προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης. Την απόφαση παραίτησης του Βενιζέλου αποτυπώνει εύγλωττα η δήλωση παραίτησης του το 1915 [πρωτογενής πηγή]. Σε αυτήν ο κρητικός πολιτικός ανακοινώνει ότι ο λόγος παραίτησης της κυβέρνησης του είναι η απόρριψη της εξωτερικής πολιτικής που ο ίδιος χάραξε από τον βασιλιά κι επομένως τον εξαναγκασμό του σε παραίτηση λόγω ακριβώς της διαφωνίας του με τον βασιλιά σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Έτσι προτείνει την διακοπή των εργασιών της βουλής μέχρι τη συγκρότηση νέας κυβέρνησης. Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν μετά τη δεύτερη παραίτηση του Βενιζέλου, δεν συμμετείχαν οι Φιλελεύθεροι, καθώς θεωρούσαν την ενέργεια του βασιλιά ως παραβίαση του συντάγματος.

Εκδηλώσεις βίας και φανατισμού δημιούργησαν χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις και κυριάρχησε το μίσος. Όποιος ήταν κατά του πολέμου, κινούσε αμέσως την υποψία στους Βενιζελικούς, ότι ήταν κατά της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, κατά των εθνικών συμφερόντων. Οι Αντιβενιζελικοί έβλεπαν στο πρόσωπο των Βενιζελικών βίαιους πράκτορες της Αντάντ, που μάχονταν τον βασιλιά, κατέστρεφαν την ενότητα του έθνους και έθεταν σε κίνδυνο το κράτος. Οι ακραίες εκδηλώσεις αντιβενιζελισμού αποτυπώνονται και στο τέταρτο παράθεμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους [δευτερογενής πηγή]. Συγκεκριμένα αναφέρονται διώξεις βενιζελικών και μάλιστα εξεχόντων στελεχών τους, όπως του Εμμανουήλ Μπενάκη, δημάρχου τότε Αθηναίων. Στα ίδια πλαίσια αναφέρεται και η

καταστροφή του σπιτιού του Ελευθέριου Βενιζέλου και οι φυλακίσεις βενιζελικών. Τα δύο κόμματα διέφεραν όλο και λιγότερο μεταξύ τους στην πολιτική πρακτική και την προπαγάνδα, παράλληλα όμως όλο και περισσότερο ενισχυόταν ο διπολισμός.

Στα μέσα του 1916 το Κοινοβούλιο χάθηκε ουσιαστικά από το προσκήνιο. Την ατμόσφαιρα διχασμού περιγράφει γλαφυρά και το δημοσίευμα από την εφημερίδα «Έσπερινόν Νέον Άστυ» στις 11 Οκτωβρίου 1916 [πρωτογενής πηγή] επικρίνοντας ξεκάθαρα τις επιλογές του βενιζελισμού. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, αυτός αποτελούσε ένα μοναδικό φαινόμενο στη νεότερη ελληνική ιστορία ευθέως αντίθετο με την πολιτική και εθνική συνείδηση του ελληνικού λαού. Ο βενιζελισμός ανέτρεψε μια παράδοση που όριζε ότι σε περιόδους εθνικών κρίσεων η ελληνική φυλή παρουσίαζε ένα αδιαίρετο, κοινό μέτωπο και οι όποιες διαφοροποιήσεις εξαφανίζονταν και υπήρχε απόλυτη πειθαρχία. Έτσι, το κλίμα της εποχής επέτρεψε να συμμετάσχουν στη διαμάχη και στρατιωτικοί, οι οποίοι δημιούργησαν δύο οργανώσεις αντίθετες μεταξύ τους, ανάλογα με το αν τα συμφέροντα κάθε ομάδας εξυπηρετούνταν από τον πόλεμο ή την ουδετερότητα. Στις 26 Σεπτεμβρίου ο Βενιζέλος συγκρότησε δική του κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη.

ΘΕΜΑ Δ

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχε πλέον κορυφωθεί η απογοήτευση που βίωνε ο λαός από τον δικομματισμό, την επικράτηση δηλαδή δύο ισχυρών κομμάτων στην πολιτική εξουσία, του τρικουπικού και του δηλιγιαννικού. Η αναποτελεσματικότητα των δύο κομμάτων να εκπληρώσουν τις υποσχέσεις τους και η επιδείνωση της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής συνολικότερα κατάστασης οδήγησε σε πολιτικό αδιέξοδο, το οποίο ανέλαβε να εκτονώσει ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος

α] Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον *Στρατιωτικό Σύνδεσμο*, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις, στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο *Στρατιωτικός Σύνδεσμος* δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Σύμφωνα με τον Θάνο Βερέμη στο έργο του «Το κίνημα στο Γουδί ανοίγει τον δρόμο στον Βενιζέλο» [δευτερογενής πηγή] ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος επιδίωκε τη βελτίωση της κατάστασης στις Ένοπλες Δυνάμεις, στην διοίκηση και την παιδεία, καθώς και την κατάργηση της συναλλαγής. Διαβεβαίωνε επίσης ότι δεν επρόκειτο να καταργήσει τη δυναστεία, να επιδιώξει αλλαγή προσώπου βασιλιά, να εγκαθιδρύσει στρατοκρατία ή αλλαγή συντάγματος, να διαλύσει την κυβέρνηση ή να προβεί σε αλλαγές στον στρατό και στο ναυτικό απομακρύνοντας στελέχη τους. Ζητούσε όμως την απομάκρυνση των μελών της βασιλικής οικογένειας από τις ένοπλες δυνάμεις. Οι θέσεις του Στρατιωτικού Συνδέσμου ήταν μετριοπαθείς. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματικών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων. Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από

τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

β] Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση. Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος²², στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν η κοινωνική γαλήνη, η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Επίσης, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. Η στάση του Ελευθέριου Βενιζέλου απέναντι στο πολιτειακό ζήτημα γίνεται απολύτως ξεκάθαρη μέσα από τον λόγο του στην πλατεία Συντάγματος στις 5 Σεπτεμβρίου του 1910 (πρωτογενής πηγή). Ο Βενιζέλος δηλώνει την πολιτική του θέση ότι η άσκηση της βασιλικής εξουσία στο παρελθόν δεν ήταν υπηρετούσε τα συμφέροντα ούτε της ελληνικής βασιλείας, ούτε του έθνους και για αυτό κατηγορήθηκε ως αντιδυναστικός. Χαρακτηρίζει μάλιστα την κατηγορία αυτή αβάσιμη και αντιπαραβάλλει σε αυτήν την πίστη του στο πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας ως το πιο συμβατό με την παιδεία του ελληνικού λαού και αυτό που μπορεί να εξυπηρετήσει τα εθνικά συμφέροντα με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Διαβεβαιώνει ακόμη τον λαό ότι ούτε αλλαγή δυναστείας σκέφτηκε ποτέ. Διευκρινίζει ότι επέμεινε στην αφοσίωση του στρατού στα στρατιωτικά θέματα και στη σύγκλιση αναθεωρητικής Βουλής. Προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

Ο Βενιζέλος πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη (6 Οκτωβρίου 1910). Επειδή, όμως, αντιμετώπιζε προβλήματα με την εξασφάλιση ψήφου εμπιστοσύνης, σε συνεννόηση με το βασιλιά Γεώργιο Α΄ προχώρησε σε διάλυση της Βουλής και προκήρυξη νέων εκλογών. Αυτό το διάβημα αναστάτωσε τα παλαιά κόμματα τα οποία, θεωρώντας αντισυνταγματική την κίνηση του βασιλιά, αποφάσισαν να μη συμμετάσχουν στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1910. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τον Νίκο Αλιβιζάτο στο έργο του «Ο Βενιζέλος και ο θεσμικός εκσυγχρονισμός της χώρας»(δευτερογενής πηγή). Ο Αλιβιζάτος αναφέρει ότι, αφού η κυβέρνηση Δραγούμη παραιτήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1910, ο Βενιζέλος διορίστηκε πρωθυπουργός από τον βασιλιά. Ο Βενιζέλος όμως εισηγήθηκε στον βασιλιά να διαλύσει την Α΄ Αναθεωρητική Βουλή στις 12 Οκτωβρίου 1910 και προκήρυξε νέες εκλογές για τη σύγκλιση νέας αναθεωρητικής Βουλής στις 28 Νοεμβρίου 1910. Τα παλιά κόμματα όμως θεώρησαν αντισυνταγματική την διάλυση της Α΄ Αναθεωρητικής Βουλής και αποφάσισαν να μη συμμετέχουν στις εκλογές. Επί της ουσίας όμως δεν θεώρησαν κατάλληλη την χρονική στιγμή να αναμετρηθούν με τον Βενιζέλο. Σ΄ αυτές τις εκλογές λοιπόν οι Φιλελεύθεροι κέρδισαν τη συντριπτική πλειονότητα των εδρών. 307, σε σύνολο 362, όπως επικυρώνει και ο Αλιβιζάτος. Ο Βενιζέλος ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο.